

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM ŞERHİ	13
BESMELE-İ ŞERİF LAFZA-İ CELÂL ŞERHİNDE İBN ARABÎ VE CÎLÎ'NİN KEŞİFLERİ	51
İBN ARABÎ'NİN "ALLAH" İSMİNİ AÇIKLAMASI	57
RAHMÂN VE RAHÎM	77
CÎLÎ HAZRETLERİ'NİN <i>BESMELE ŞERHİ'NDE</i> RAHMÂN VE RAHÎM	83
KONEVÎ'NİN <i>FÂTİHA ŞERHİ'NDE</i> BESMELE'DEKİ ER-RAHMÂNU'R-RAHÎM	91
İBN ARABÎ'YE GÖRE ER-RAHMÂN VE ER-RAHÎM	97
ER-RAHMÂN İSMİNİN SIRRI	97
BESMELE'DEKİ ER-RAHMÂN İSMİNİN BEDEL VEYA NİTELİK OLMASI	98
MÎM İLE NÛN'UN ELİF'LE AYIRIMI	101
MELEKÛT MÎM'İNDE KADİMLİK (EZELÎ OLMA) SIRRININ GİZLENMESİ	103
ER-RAHMÂN İSMİNDE LÂM HARFİNİN SÖYLEYİŞTE RÂ HARFİNE BİTİŞMESİ	103

ER-RAHMÂN: BELİRLİ VE BELİRSİZ OLARAK.....	103
BESMELEDE TELÂFFUZ EDİLİRKEN	
ELİF VE LÂM'IN GİZLENMESİ	105
ALLAH VE RAHMÂN ARASINDAKİ FARK	106
BESMELEDEKİ ER-RAHÎM.....	106
BESMELEDEKİ KUŞATICI ARŞ'IN TAŞIYICILARI	108
BİSM'DEKİ MÎM, ER-RAHÎM'DEKİ MÎM	109
RABBİN GÜNLERİ VE BESMELE.....	109
ZAT ELİFİ ALLAH, İLİM ELİFİ RAHMÂN'DADIR.....	110
RAHÎM KELİMESİNİN HARFLERİ	112
BESMELE LAFZI VE SİMGESEL ANLAMI	114
ER-RAHÎM'DEKİ YEDİ YILDIZ	115
TÜSTERÎ'NİN <i>FÂTİHA TEFİRİ</i> 'NDE	
BESMELE'YE DAİR BÖLÜM	116
MUHAMMED NURÜ'L-ARABÎ'NİN	
<i>FÂTİHA TEFİRİ</i> 'NDE BESMELE'YE AİT BÖLÜM	117
KAYNAKÇA	119
GENEL DİZİN	121

BİSMİLLÂHIRRAHMÂNİRRAHÎM ŞERHİ

- Hz. Cîlî buyuruyor ki:

Bismillâhirrahmânirrahîm'deki harfler bir araya getirildiğinde Âdem'deki sırr-ı âdemiyet (insana ait sır) aşikâr olur.

“Sırr-ı âdem'den haberdâr ol selâmet bundadır.”

Âdem'in (a.s) ilâhî aşk ile hayran ve sergerdân (hayranlıktan şaşakalmış) bir tavırla; “Yâ Rabbi! Sen neyi bildirirsen ben ancak onu bilirim, neyi unutturmazsan onu hatırlayabilirim, gayrisini bilmem deyişindeki irfan ve teslimiyeti “hâzin-i ilâhî - ilâhî hazinelerin mutemet (güvenilir) emîni” yapmıştır. Bu yüzden Âdem (a.s) Nâib-i İlâhî (Allah'ın vekili) ve Halifetullah olmuştur.¹

Hz. Cîlî'nin bu yorumunu açıklarsak:

Demek ki iş kâmil insanla başlıyor ve kâmil insanın kâmil olma sırrı burada yatıyor. Kâmil olmak her şeyi bilmek iddiasında olmak değil, hiçbir şey bilmiyorum diyebilmektir. Amâ'nın hakîkati kâmil insanda gizlidir. Ancak kendindeki bu hakîkati anlatırken, kendi suretinin (yaratılışa ait yönünün) kendi siretini (kendindeki Allah'a ait hakîkati) tam anlayamayacağını bilmenin zevkini yaşar. Sınırlı bir şeyin sınırsız olanı idrak etmesi mümkün olamayacağı için kâmil insanın sureti kendi hakîkatinin ne kadar derin olduğunu ilmen bilemez, aklen anlatamaz ancak zevk edinir. Âdem'in (a.s), Allah'a “Sen neyi bildirirsen onu bilirim gayrisini bilemem”, demesi bu sebeptir. Suret, hakîkatine ait bir koku aldığı için sireti tam anlayamayacağını bilir. Kokuyu

1 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cîlî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 48.

almasaydı, ben biliyorum, idrak ediyorum diyerek ortaya çıkardı. Nitekim ârif (irfan sahibi) kelimesinin kök anlamı olan arf bir mânâsıyla da güzel koku demektir. Buradan anlaşılıyor ki, “Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi; kadın, koku, namaz.” buyurduğu hadiste Hz. Peygamber, koku ile kendi ârifliğini ilan ediyor. Kadın sevdirdi ifadesiyle nefsinin mükemmelliğini, koku ile ilminin mükemmelliğini gösterirken, namaz ile de bu ikisinin birleşmesiyle kulluğun güzelliğini idrak ettiğini gösteriyor.²

- Fuzulî'nin aşağıdaki mısralarında bu hakikat dile getirilmiştir.

“Öyle sermestem (sarhoşum) ki idrâk etmezem dünyâ nedir?

*Men kimem (ben kimim) sâki olan kimdir mey ü sahbâ (şarap) nedir?
Gerçi cânandan dil-i şeydâ (şeydâ/divane gönül) için kâm (arzu/meram)
isterim*

Sorsa cânan bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ (şeydâ gönlün arzusu) nedir?”

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi Cenâb-ı Rabbülâlemîn Hz. Âdem'e adını sorduğunda: “Bilmiyorum Yâ Rabbülâlemîn (ey âlemlerin Rabbi), zîra ben ancak Senin bana unutturmadıklarını bilebilirim,” demiştir. İşte burada işaret ettiğimiz, bu sırrın tecellisidir (ortaya çıkışıdır).³

- Konevî'ye göre ise ârif insanın hakikati olan Kur'ân'ın okunur ve yazılır olması itibarıyla, bitişik ya da müfret (tek olarak) iki ila beş harften oluşan harfleri vardır. Buna göre bu harflerin düzenlenmesiyle kelimeler; kelimelerin düzenlenmesiyle âyetler; âyetlerin düzenlenmesiyle de sûreler ortaya çıkar. Bu dört rükün (ana öge/unsur) -ki bunlar harfler, kelimeler, sûreler ve âyetlerdir-, ahadiyet (mutlak birlik) özelliğine sahip olan gaybî kelâmın mazharları (Allah'ın Kelâm sıfatının zuhur yerleri), onun zuhurunun menzilleri (ortaya çıkış yerleri), deryasının nehirleri ve nurunun şualarıdır (ışınlarıdır).⁴

- Mânevî ilim ve sırlara, sadece alışkanlık perdelerini yırtan ve basîret (kalp) gözlerinden tabiat örtüleri ve inanç hükümlerinin kalkmış

2 Derleyen'in Notu.

3 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 48.

4 Sadreddin Konevî, *Fâtîha Sûresi Şerhi*, s. 34.

olduğu insanlar ulaşabilir. Ayrıca, bu hakîkatlere, hakkında iyiliğin takdir edildiği ve ilâhî inâyetin kuşattığı kimseden başkası ulaşamaz.⁵

- Kur'ân-ı Kerîm'de âyetlerin başına gelen ve hurûf-ı mukattaa (kesilmiş/bağımsız harfler) adı verilen harflerin esrarı İbn Arabî'ye göre şöyle açıklanmıştır:

Her şeyden önce esrâr-ı hurûf (harflerin sırları) ledün ilmi (bâtın/sır ilmi) sahasına girer. Bu ilim, ilm-i Hak'tır. O ancak ona tâbi olanların güzel ve doğru ağızlarından öğrenilebilir.

“Pîr önünde okuyan bâharf (harfsiz) aşkın nağmesin(i) Bîzebân (sözsüz/dilsiz) lâl (suskun) eyledi cümle cihan allâmesin (bütün âlemin üstadlarını/bilmişlerini).”

Malûmdur ki Kur'ân-ı Azîmüştân'da hiçbir sûre, âyet, hatta harf yoktur ki zâhirî (dış) mânâsının yanında bir de bâtînî (iç/gizli) mânâsı olmasın. Hz. Şeyh-i Ekber harfler hakkındaki esrarı şöyle özetliyor:

Harflerin tab'î ve mahreçlerinden ayrılıkları (tabiatlarına ve çıkış yerlerine göre farklılıkları) ayrılıkları vardır, kiminin tabiatı kuru, kimi basittir.⁶

Elif, zât-ı ahadiyete, Be de vahdâniyete işarettir. İbn Arabî'ye göre Allah kelimesinin harfleri şöyle açılır:

İlk taayyün eden Elif, nefisten evvel ruhun tecellisidir. Yani: “Ben vardım, Benimle hiçbir şey yoktu” makamı Elif'tir. İkinci Taayyün (Be), berzah veya vahdâniyettir. Bir başka ifadeyle (Elif) “Ben”, (Be) ise “Biz”dir.⁷

- Abdülkerîm Cîlî Hazretleri kitabının başında Zât-ı Baht'a (Ahadiyete) temas buyururken O Zât-ı Akdesi (pek mukaddes Zât'ı) “Elhamdülillâhi el-kâminu fî künhü zâtihî el-kâinu fî 'amâi gîyâbâtihî” (zâtının künhünde gizli ve gayb derinliklerinin amâ'sında mevcut) diye tavsif ediyor. Burada Zât-ı Baht'a amâ'da, yani Hakîkat-i Muhammedî'nin kendi hüsnünü (güzelliğini) müşâhede buyurup, âlemlere vücûd vermeden evvelki tecellileridir.⁸

5 Sadreddin Konevî, *a.g.e.*, s. 39.

6 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 49.

7 *Derleyenin Notu.*

8 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 49.

Bunun açıklamasına göre:

Zât-ı Akdes, “Yalnız Ben vardım Benimle hiçbir şey yoktu”ya karşılık geliyor. Zât-ı bahta yani (Be) harfine geçildiğinde, Hakikat-i Muhammedî kendi hakîkatinin tecellisidir. Yani Allah’ın tekliği (hiçbir şeyin ayrılmamış olması) yaratılış öncesi olduğu gibi Peygamber’deki tecellisi de yaratılış öncesidir. (İkisi de amâdır ya da amorfluk, şekilsizlik, suret bulmama hali).⁹

- Ancak Resûl-i Kibriyâ’nın Hakikat-i Muhammedî aynasında hüsnünü temâşâdan sonra “Kun” “İnsân-ı Kâmil” emri ile 18 bin âleme vücûd vermiştir.¹⁰

Yaratılış öncesinde Allah “Ben” olarak tecelli etti. “Biz” olarak tecelli etti. Daha sonra “Biz’de Ben’i seyrettikten sonra, Kün! (Ol)” emrini verdi. Ve 18 bin âlem buradan zuhur etti. Ve varlık suret buldu.¹¹

- “Âyinedir bu âlem her şey Hakk ile kâim (ayakta), Mir’ât-ı Muhammed’den (Muhammed’in aynasından) Allah görünür dâim.”

Bu itibarla şu mısralar bize aşkın hakikî ve mecâzî tecelliyâtının önemini gösterir:

*“Ey gönül gel gayrıdan geç aşka eyle iktidâ (aşka tâbi ol)
Zümre-i ehl-i hakikat (hakikat sahibi kimseler) aşkı eyle muktedâ (rehber)
Cümle mevcûdât ü malûmata aşk akdemdürür (aşk mevcut ve bilinen her şeyden kadîmdir/öncedir)
Çünkü aşkın evveline bulmadılar iptidâ (başlangıç).
Hem dahi cümle fenâ buldukta (herşey fenâ bulduğunda) aşk dâim kalır
Ol sebepten dediler kim (ki) aşka yoktur intihâ (son).”¹²*

Semiha Cemal Hanım’a ait “la ilâhe illa aşk” sözü her şeyin aşktan zuhur ettiğini ifade etmektedir. Amâ’nın zuhura gelişinde kullanılan enerji aşk enerjisidir.¹³

9 Derleyenin Notu.

10 Abdü’l-kerim b. İbrahim el-Cilî, Besmele’nin Şerhi, s. 49.

11 Derleyenin Notu.

12 Abdü’l-kerim b. İbrahim el-Cilî, Besmele’nin Şerhi, s. 50.

13 Derleyenin Notu.

• Kenan Rifâî'ye göre aşk hem mebde hem maaddır (başlangıç ve son). Bir daire çevrileceği zaman nasıl bir nokta konur ve öyle resmedilirse ve dönüş yine noktaya olursa, aşk da böylece aynı noktaya rücû eder (döner). Bu varlığın evveli de aşktır, sonrası da aşktır. Aşk nihâyetsizdir. Çünkü Allah'ın sıfatıdır.¹⁴

• Yine *el-Kehf ve'r-rakim fi şerhi Bismillâhirrahmânirrahîm* adlı eserin Arapça aslında Ahmedîyyet sırrına işaret edilirken, adeta şu beytin mazmunu (anlamı) dile getirilmektedir.

“Birdür (birdir) dedi âşinâ-i vahdet (birliği tanıyan),
Mevc-i Ahadiyyet (Ahadiyyet dalgası) Ahmedîyyet.”¹⁵

Meali: “Birliğin âşinâsı için deryâ-yı izzette (Hakk'ın yüceliği der-yasında) Ahadiyyet yani Cenâb-ı Hakk'ın tek ve bir oluş dalgası ile Resûl-i Kibriyâ'nın Ahmedîyyet dalgaları aynıdır. (*ahadiyyetle vahdâniyyet aynıdır.*¹⁶) Resûl-i Kibriyâ o nispette yücedir ki, kendileri, Merkez-i Hakîkatin rûknüdür (direği/dayanağıdır).”¹⁷

• Hazreti Cîlî, Ahmedîyyet sırrını: “Âhmeduhû hamdihî li-nefsihî” (Kendisine hamdettiği gibi O'na hamdediyorum) şeklinde ifâde buyuruyor. Burada *el-Kehf*'te Resûl-i Kibriyâ'nın mübârek ismine işaretle Hak onu methederken Hakikat-i Muhammedîye delâletiyle kendi akdes varlığını medh buyurmaktadır.¹⁸

*Yani Peygamber'in “Biz”deki tecellisi Ahmed sırrı (kulluk) ile ortaya çıktı. Peygamber'in Ahmed ismini almasının sebebi de budur. Ahmedîyyet kulluk demektir. Peygamber'in “Biz”deki tecellisi kullukta, yoklukta, hiçlikte ortaya çıktı demek isteniyor.*¹⁹

• Bu hakikatları öğrenmek için evvela rûh-i sultânî demek olan nefsimizi bilmemiz îcab eder. “Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû - Nefsini bilen Rabbini bilir.”

14 Ken'an Rifâî, *Sohbetler*, s. 5.

15 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 50.

16 *Derleyenin Notu.*

17 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 55.

18 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *a.g.e.*, s. 54.

19 *Derleyenin Notu.*

“*Sen nefşini bilmeden Sübhânı* (Her türlü eksiklikten uzak/berî olan Allah'ı) *arzularsın.*”

“*Şolar kim* (şunlar ki) *bilmedi nefsin a'reften* (daha ârif olandan) *almadı dersin;*

Değildir Hakk'a ârifler öz'ün bilmez yalan söyler.”²⁰

*Kulluğunu bilmeden, amâyı idrak edemezsin. Yok olacaksın ki amâyı idrak edebilesin. Öyle yok olacaksın ki Allah kendi kendini sende temâşâ edecek, senin idrakin kalmayacak.*²¹

- Mertebe-i hakîkatta Şeyhü'l-Ekber ve emsali (onun gibi) velîlerin söyledikleri avamın ihata edecekleri (sıradan kişilerin kavrayacakları) konular da değildir. Ârifibillâh zevâtın (Allah'ı bilen zatların) keşif ve zevk ile hâsıl ettikleri ilmi bu zevk âleminde bazı sözlerle şerîata aykırı olarak söyledikleri kelâmlar mevcut gibi görünür, hakîkatta bu kelâmlar şerîata aykırı olmayıp, tıpatıp uygundur, ta kendisidir. (Örneğin Hallâc-ı Mansûr'un “*Ene'l-Hak deyişi gibî*”²²).

Ancak; dar düşünceli kimseler kendi görüş ölçülerine uygun gelmediğinden bu çeşit sözleri küfür sanırlar.

İbni Haldun bu konuda şöyle der. Sofîyûnun keşifle yüce hakikatların tahkiki ve evrenin yaratılışı konularına birçok sözleri müteşâbihât nevindedir (Kur'an'da anlamı açık olmayan âyetler gibidir). Zîra bunlar onların elinde vicdanî olmakla, bu konuda zevk ve keşfe erememiş olanlar, bu hakîkati anlamaktan yoksundurlar, elfaz (sözler) ve lugât (lisan) ile mânâlarını anlayamazlar.²³

*Kulun kendi yorumuyla Allah'ı idrak etmesi, o amâyı suretle görmesi mümkün değildir. Onun için müteşâbihât oluyor. Maalesef, müteşâbihât amâyâ suretle bakmak demektir.*²⁴

- Bize kalırsa, eğer sen ârifibillâhın sözlerinden şerîatın zâhirine uygun bir söz işitir, ondan faydalanabilirsen ne güzel, fakat edemediğin

20 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 50.

21 *Derleyenin Notu.*

22 *Derleyenin Notu.*

23 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 51.

24 *Derleyenin Notu.*

takdirde susman evlâdır. Unutmamak gerekir ki Resûl-i Kibriyâ bir hadîs-i şerîflerinde “*Kim benim velîme eziyet ederse, ben ona harp ilân ederim.*” buyurmuşlardır.²⁵

*Velîye en büyük eziyet bir öğrencisinin nefesine uyduğunu görmektir. Velîye muhalefet edenlerde bir problem yok, ama yanında görünüp de nefesine uyanlar, vazgeçemeyenler, itiraz edenler gerçekte velîye eziyet edenlerdir.*²⁶

- Böyle bir ilâhî kahra lâyıık olmamak için evliyâullahı dil uzatmaktan dikkatle kaçınılmalıdır. Yine hiç akıldan çıkarmamak gerekir ki; bir ârifibillâh hiç bir zaman şerîata aykırı söz söylemez. Birçok zâhir bilginleri (maâzallah) evliyâullahın bu gibi kelâmalarını anlayamadıklarından onların küfürlerine hükmetmek gafletini göstermişlerdir. (...)

Bu vesile ile Niyâzi Mısrî Hazretleri'nin şu beytini nasıl hatırlamazsın?

“Mısrî'ye sövsün şol ağız Allah demek bilmez ola.”

İşte ehlullâha (Allah adamlarına/evliyâyâ) dil uzatmanın bu gibi avâkibi (akıbetleri) davet edeceği anlaşılır. Meğer eşsiz gönül eri Yunus Emre ne kadar haklı imiş:

*“Bir sinek bir kartalı salladı vurdu yere,
Yalan değil gerçektir ben de gördüm tozunu.”* Ve ayrıca:

“Çıkdım erik dalına, anda yedim üzümü.”

Yukarıda anılan beytin mânâsı şudur: “Zâhir bilginin yanında ilm-i zâhire göre bir sinek sayılan en müptedi (yeni başlamış) derviş bile, bir göstermelik kartal olan en ünlü zâhir âlimini (ilim sahibi görünen ama mânâsına erememiş olanı) salları yere vurur” demektir.²⁷

*Beyite şu mânâ da verilebilir: “Nefsin küçücük kırıntısı, kâmil görünen varlığı salladı, toz haline getirdi, ben de gördüm.” buyuruyor Yunus Emre.*²⁸

25 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 51.

26 *Derleyenin Notu.*

27 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 51-53.

28 *Derleyenin Notu.*

- Abdülkerîm Cîlî Hazretleri'nin eserini tahliline döndüğümüzde görürüz ki, şu ana görüşe yer verilmiştir:

Bir hadîs-i şerîfte işaret buyurulduğu gibi, Kur'ân-ı Kerîm'de ne varsa hepsi Fâtiha-i şerîfte mevcuttur.

Fâtiha-i şerîfte ne varsa, hepsi Bismillâhirrahmânirrahîm de vardır. Besmele-i şerîfte her ne mevcut ise, (BE)'nin altındaki nokta'dadır.²⁹

- Bismillâhirrahmânirrahîm'in şerhine gelince: Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s) şöyle buyurmuşlardır: "Semavî kitapların hepsi Kur'ân-ı Azîmüşşân'da mevcuttur!"

el-Kehf ve'r-rakîm'de Abdülkerîm Cîlî "nokta" ile ilgili şöyle buyuruyor: (Be)'nin altındaki nokta Cenâb-ı Hakk Azze ve Celle'nin yüce kitabının her sûresinde mevcuttur. Her harf aslında nokta'dan mürekkeptir (birleşip terkîp olunmuştur). Hz. Nokta her harfte zarûî (zorunlu) ve mevcut olduğu gibi her sûrede de (Be)'nin tecelliyâtını müşâhede edersiniz. Buna Sûre-i Berat (Tevbe Sûresi) örnek olarak gösterilebilir. (...) Hiçbir (zorluğa düşmeden) Hak (Nokta) misali her şeyde vardır.³⁰

Her şey noktadan ibarettir. O nokta da Ahmediyettir, yani yokluk noktası. Hz. Ali'nin (Be)'nin altındaki nokta benim buyurması, "berzahın hakikati benim ilmimdir, yani yokluk ilmidir" demektir. Hz. Peygamber'in "Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır." sözü bundan dolaydır. Ahmediyet yani yokluk kapısından girin ki, vücudunuzdaki Ahmed'in mîm'i yani varlığı düşmüş olsun ve Ahad kalsın.³¹

- Abdülkerîm Cîlî Hazretleri'ne göre Nokta Allahu Teâlâ'nın zâtına (ahadiyet) işaretler. (Nokta)'nın bir özelliği de her harfin cevheri basiti (basit cevheri/aslı) oluşundandır. Tıpkı Hüdâ-Lemyezel (bakî/zeval bulmaz Hüdâ) gibi. Bunun içindir ki biz her vesile ile nokta'ya Hz. Nokta demişizdir.

"Noktayı fehîm eylemektir ilm ü irfândan garaz."

29 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cîlî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 54

30 Abdü'l-kerîm b. İbrahim el-Cîlî, *a.g.e.*, s. 55.

31 *Derleyenin Notu.*

Başka bir deyişle de Hz. Ali (k.s) şöyle buyuruyorlar. “İlim bir noktadır, câhil onu çoğaltır.”

Besmele-i şerîfteki (BE) harfi hakkında Abdülkerîm Cîlî Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

“(BE) harfini Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Kur’ân-ı Kerîm’inin her sûresinde seninle o zât-ı akdes (pek mukaddes Zât) arasında bir hicâb (örtü) olarak gösterir. Bu bir bakıma senin vücûdunun muzlim (karanlık) oluşuna işaretir.”³²

*Senin varlığın, sendeki Allah’ı anlamakta hem bir zuhur hem de nuranî bir hicaptır, örtüdür.*³³

• Ken’an Rifâî nokta ile ilgili olarak şöyle demektedir: “Nokta deyip de geçmemeli. ‘İlim de bir noktadır, onu câhiller çoğaltmışlardır’, buyuruyor Hazreti Ali. Bu gördüğümüz âlem, bu varlıklar, hep bir noktanın zuhurundan ibarettir. Ancak, o noktayı halka anlatabilmek için de behemahal (ne yapıp edip) teksir etmek, çoğaltmak icap eder. Herkes o noktadan anlar mı? Mesela benim zihnimde bir hikâyeye var. Onu gazetede neşretmek istiyorum. Fakat hikâyeyi yazacağım yerde, kâğıda bir nokta koyup gönderiyorum. Gerçi bu nokta ile hikâyemi, kendime göre ifâde etmiş oldum. Fakat herkes tarafından anlaşılması için mutlaka o noktanın tafsil edilmesi yani hikâyenin yazılması lâzımdır.”³⁴ (...) “Dün Mehmet Bey’e bir sümbül gösterdim. İşte bu da bir noktadan vücûda geliyor; yani soğan şeklinde olan yahut da nokta şeklinde olan bir soğandan! dedim. Evvela yapraklar, yeşillikler, yani esmâ ve sıfat; sonra da çiçek ve koku, yani hakikat ve zat zuhura geliyor. Yine dedim ki: Mesela senin oğlun Muzaffer bu sözleri anlayabilir mi? Çünkü o henüz yeşillik halindedir de onun için anlayamaz. Ondan daha sümbül zuhur edecek, sonra da koku hâsıl olacak. İşte Kur’an’da da nokta her kelimedeyi vardır, vahdet noktasının şu mevcûdat kur’ânında kendini göstermesi gibi...”³⁵

32 Abdü’l-kerîm b. İbrahim el-Cilî, *Besmele’nin Şerhi*, s. 56.

33 *Derleyenin Notu*.

34 Ken’an Rifâî, *Sohbetler*, s. 58.

35 Ken’an Rifâî, *a.g.e.*, s. 32.

- **Bismillâhirrahmânirrahîm'deki (Elif):**

Elif ülfetten müştaktır (türemiştir). “Elif fî nefsihi müştâkü'l-ülfe.”

Bu konuda Muhyiddin ibnü'l-Arabî Hazretleri şöyle buyurmaktadır: “Aralarında münâsebet olmayan insanlar birbiri ile ülfet edemezler (yakınlık kuramazlar). Ülfet insan için cem noktası ve nispetidir. Hâlik ile insan nispetinde ülfet ve ünsiyet Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemîn'in insanı kendi sureti üzere halk buyurmasıdır. Hiçbir mahlûka nasip olmayan bütün ilâhî esmâ insanda zâhir oluyor. Bu suretle arada kurulan ülfet illiyeti (bağı) sevgi diye de münkalib olmakla (sevgiye dönüşmekle) derin rabita (bağ) hâsıl oluyor...”³⁶

*Kemâl noktası büyüdükçe herkesle ülfet artar, çünkü herkeste Yaratan'ı görür. Nefsâniyet hâkim oldukça, kendine benzeyenlerle ülfet artar, benzemeyeni reddeder.*³⁷

- Konevî'ye göre hiçbir harfin haricî varlığı/ayn, “Bir”in mazharı olan Elif olmaksızın meydana gelemez. Elif'in varlığı da, kelâm mertebesinde, mutlak bağımsız şekilde zuhur etmez; çünkü Elif'in makamı vahdettir; vahidi/biri ise, hiçbir şeyin varlığının zuhur etmediği vahdet mertebesinde kendisinden başkası idrak edemez. Çünkü başka birisi onu idrak etmiş olsaydı, onun “vahid/bir” olması sahih olmazdı.³⁸

*Buradan anlaşılıyor ki biz insân-ı kâmilî idrak edemiyoruz.*³⁹

- İbn Arabî'ye göre Elif, ‘Bir’ sayısının bütün sayılara yayıldığı gibi, bütün mahreçlere (harf ve seslerin nefes borusundan çıktıkları yerlere) yayılır. O, harflerin dayanağıdır, her şey ona ilişir, o hiçbir şeye ilişmez. Bu özelliğiyle de Bir'e benzer, çünkü sayıların varlıkları da ona ilişir, o ise hiç birisine bağlı değildir. Bir, bütün sayıları ortaya çıkartır, sayılar ise onu ortaya çıkartamazlar. Bir herhangi bir mertebeye sınırlanmadığı gibi, Elif de bir mertebeye sınırlanmaz. Elif'in ismi bütün mertebelerde gizlenir, böylece bir

36 Abdü'l-kerim b. İbrahim el-Cilî, *Besmele'nin Şerhi*, s. 57.

37 *Derleyenin Notu.*

38 Sadreddin Konevî, *Fâtiha Süresi Şerhi*, s. 179.

39 *Derleyenin Notu.*